

матичними, технічними. Розробляються підходи до вивчення феномену музичної обдарованості з погляду різних загальнопедагогічних і психологічних теорій, ведеться пошук нових адекватних методів дослідження.

Література

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания / Б.Г. Ананьев. – М. : Наука, 2000. – 351 с.
2. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – М., 1946. – 680 с.
3. Сисоєва С.О. Педагогічна творчість : монографія / С.О. Сисоєва. – Харків ; Київ : Каравела, 1998. – 150 с.
4. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей / Б.М. Теплов. – М. : Педагогика, 1947. – 377 с.
5. Шадриков В.Д. Психология деятельности и способности человека : учеб. пособ. / В.Д. Шадриков. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Логос, 1996. – 320 с.
6. Шадриков В.Д. Мнемические способности: Развитие и диагностика / В.Д. Шадриков, Л.Ф. Черемошкина. – М. : Педагогика, 1987. – 155 с.

ПОНІКАРОВСЬКА С.В.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ГУМАНІЗАЦІЇ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В НЕМОВНОМУ ВІЗ

У період високого розвитку нових технологій, як не дивно, гостро постає питання виживання та збереження світової цивілізації та культури. Саме гуманізація освіти, в основу якої покладено формування цілісної особистості як суб'єкта культури та складання умов для найповнішої її реалізації, може бути тим фактором, що допоможе зберегти психічне та моральне здоров'я молодого покоління. У сучасній ситуації навчання, спрямоване тільки на передачу знань, стає неефективним. Більш важливим виявляється формування в людини таких здібностей, які дають їй можливість самостійно орієнтуватися у сфері професійних та загальних знань, тобто тих здібностей, що користуються найбільшим попитом, та тих знань та навичок, які допоможуть їй розвиватися як моральній і духовній людині.

Коли мова йде про кінцевий результат освіти, то це часто подають у вигляді “моделі спеціаліста”, яка, з одного боку, включає професійну підготовку, а з іншого – особисті якості, такі як освіченість, загальнокультурна грамотність, духовна культура. Саме реалізація такої моделі спеціаліста як основи формування його характеристик визначає зміст та організацію навчального процесу.

Навчальні заклади, які ставлять собі за мету підготовку конкурентоспроможних спеціалістів, мають вводити в навчальні плани дисципліни гуманітарного циклу, у тому числі, іноземної мови. Разом з тим доводиться практично вирішувати завдання, чому і як навчати та які створити умови для розвитку особистості та її духовного формування.

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу, можна зробити висновок, що проблема гуманності особистості та ролі викладача іноземних мов у формуванні особистості тих, хто навчається, вже давно привертає увагу дослідників. Важливі теоретичні та методичні висновки з проблеми формування особистості та її гуманності були зроблені у працях Ю.К. Васильєва, А.В. Зосимовського, В.С. Ледньова, Л.А. Рапацької, О.В. Бондаревської та інших. Про роль викладача іноземних мов у формуванні гуманності тих, хто навчається, згадують у своїх працях І.Л. Бім,

І.А. Зимня, Г.А. Китайгородська та інші. У ряді праць вітчизняних та зарубіжних дослідників знаходимо питання, пов'язані з діяльністю викладачів ВНЗ, педагогічним спілкуванням та формуванням педагогічних умінь і майстерності.

Але потреба в ефективній загальній та лінгвістичній підготовці спеціаліста інженерного профілю дає змогу заявити про необхідність пошуку способів оптимізації педагогічного процесу на гуманітарному принципі у технічному ВНЗ.

Мета статті – розглянути гуманістичну концепцію навчання та виховання на заняттях з іноземної мови на основі гуманізації відносин викладача та студентів, що становить оптимальні умови для розкриття, корекції й розвитку особистості студента.

При навчанні іноземної мови у нових умовах йдеться не просто про поглиблення та розширення загальних знань з іноземної мови, які студент здобув ще в рамках шкільної програми. Особливої актуальності набуває втілення у практику викладання таких методів, які сприяють формуванню іміджу компетентного спеціаліста та освіченої людини. У цьому контексті є важливим ефективне вирішення проблеми складання реальних умов, при яких це формування стане можливим. У зв'язку з цим переглядаються зміст і методичне забезпечення професійної освіти в частині навчання іноземної мови. У рамках нової моделі викладання має бути переорієнтоване з вивчення дисципліни “Іноземна мова” як самоцілі на розвиток уявлень про світ та місце в ньому людини через інтеграцію знань з іноземної мови зі знаннями суміжних наук та загальним розвитком. Адже “формування базової культури особистості одночасно створює функціональну грамотність особистості” [1, с. 18].

Здатність людини до інтеграції, структурування та систематизації тих знань та вмінь, які вона має, для вирішення реальних завдань вважається одним з найважливіших критеріїв високого рівня формування образу компетентного спеціаліста. У зв'язку з цим розширюється сфера діяльності викладача іноземної мови. Він вже не є просто транслятором загальних знань – його функція набуває нової якості – сприяти умінню поновлювати знання, оволодівати новою інформацією для успішного втілення в конкретних умовах. Студент також, у свою чергу, виробляє “потенційну готовність вирішувати завдання зі знанням справи” [2, с. 59]. Щоб сформувати в тих, хто навчається, цю “готовність вирішувати завдання зі знанням справи”, спираючись на іншомовні уміння та навички, викладачу потрібно продемонструвати велику майстерність та терпіння, а також витратити немало сил та часу.

Особливе значення має положення В.В. Давидова про педагогічну взаємодію. За його визначенням, під нею розуміють процес, що відбувається між вихователем та тим, кого виховують у ході навчально-виховального процесу, який спрямований на розвиток особистості. Термін “педагогічний”, безумовно, свідчить про домінуючу роль педагога у цій взаємодії [3].

Про “особистісно-розвивальну взаємодію” каже А.В. Петровський. Він виділяє такі фактори, що функціонують у процесі взаємодії: спільність цілей, завдань та цінностей, свідома спрямованість на спілкування та діяльність [4].

Вищі навчальні заклади досить вільні зараз у питанні вибору тієї чи іншої методики викладання та підбору матеріалів. Проте зрозуміло, що ефективність методики залежить не стільки від неї самої, скільки від досвіду та умінь самого викладача, його особистості. Те, наскільки викладач зацікавлений та захоплений своїм предметом, наскільки він у ньому сильний та просунутий, не може не позначи-

тися на рівні розвитку його студентів. Адже саме викладач має забезпечувати умови для активного використання іноземної мови та стійкого бажання говорити мовою, що вивчається, не боячись помилок та не відчуваючи мовних перешкод. Саме цьому ключовою умовою якості викладання іноземної мови слугує, в першу чергу, особистість самого викладача, доброзичливі установки на заняттях та негайна готовність допомогти своїм студентам. Справді, викладачу доводиться поєднувати в собі ораторське мистецтво та артистизм, розвивати навички синтезу та аналізу матеріалу, мати почуття гумору, дар переконувати та вести за собою, володіти основами психолінгвістики. Емоційно забарвлені, чітко побудовані, насичені різноманітним цікавим мовним матеріалом практичні заняття не можуть не змінити докорінно байдужого ставлення студентів до предмета, що вивчається.

Спілкування взагалі є однією з найголовніших умов розвитку особистості, у студентському ж віці воно набуває особливого значення. Навчальна діяльність опосередкована спілкуванням за трьома напрямками – спілкування з викладачем, спілкування з однокурсниками, далі – професійне спілкування при проходженні практики. Крім того, навчальна діяльність в умовах ВНЗ становить підвищені навантаження на психіку молодої людини. Отже, повноцінне спілкування – як функціонально-рольове, так і емоційно-особистісне – забезпечує збереження психічного здоров'я студента. Емоційно-особистісне спілкування поза стінами ВНЗ (сім'я, родичі, знайомі, друзі) також потребує комунікативних здібностей, які є індивідуально-психологічними якостями особистості, що забезпечують ефективність її спілкування з іншими особистостями.

На формування у студентів психологічних норм мовленнєвої поведінки впливає сам метод навчання. Викладач має досконало володіти кількома методами навчання, але основний наголос робиться на розвиток різних форм особистісного спілкування, а також на можливість студента стверджувати своє особисте ставлення до дійсності іноземною мовою. Навчання дисципліні “Іноземна мова” від самого початку має чітко виражений прикладний характер, бо з перших занять студенти повинні активно долучатися до всіх видів мовленнєвої діяльності. Розкрити студента для виконання творчої роботи не допоможе викладач-диктатор, який не може забезпечити таку необхідну “свободу навчання”. Викладач-посередник, викладач-керівник приходить на зміну викладачу-ментору, при цьому вплив такого викладача на аудиторію не зменшується, а навпаки, зростає. Саме викладач з такими установками є організатором групової взаємодії, коли всі всім говорять та всі всіх слухають. В основу конструктивних відносин між викладачем та студентом закладено психологічний фактор, який включає взаємну повагу, повагу до свободи висловлювання, дослуховування до іншої точки зору, обґрунтовані вимоги. Не виключаючи професійності, не менш важливими вважаються такі моральні прояви викладача, як справедливість, такт та здатність до творчої самовіддачі.

Через те, що ефективність оволодіння іноземною мовою прямо залежить від стратегії навчання, важливим фактором досягнення мети є підвищення ефективності впливу викладача на студентів, їх спілкування в умовах повної соціально-психологічної сумісності. Іноземна мова як навчальна дисципліна забезпечує загальний розвиток студента, робить помітний внесок у культуру розумової праці та має великий вплив на розвиток творчих здібностей молодої людини. Комунікатив-

не навчання позитивно впливає на розвиток усіх психічних функцій людини. Воно передбачає організацію процесу навчання як моделі процесу спілкування. Сьогодні іноземна мова як не одна інша дисципліна програми підготовки фахівця може сприяти підвищенню культури спілкування. Заняття з іноземної мови стають заняттями навчання спілкуванню через спілкування. У процесі навчання студенти вчать техніці спілкування, його операційній стороні, оволодівають мовним етикетом, стратегією та тактикою діалогічного та групового спілкування, вчать вирішувати різні комунікативні завдання, бути мовними партнерами, тобто оволодівають уміннями спілкуватися, налагоджувати контакти з іншими людьми, вчать виявляти ініціативу, доброзичливість, активність, тактовність, що є одними з найбільш професійно значущих якостей сучасного спеціаліста.

Психологічна компетентність викладача іноземних мов у немовному ВНЗ сприяє підвищенню ефективності професійної діяльності та педагогічної майстерності. Психологічна компетентність є однією з корінних складових (разом з лінгвістичною, методичною та країнознавчою) компетенції викладача. Вона допомагає емоційній стимуляції, створенню та підтримці оптимального психологічного клімату та мотивації, здійсненню непрямого впливу, забезпечує готовність до імпровізації.

Освіта – це частина культури, вона не може існувати без опори на культуру особистості викладача. Про те, що тільки Особистість може виховати Особистість, що існує пріоритет особистості викладача над його знаннями форм, засобів і методів впливу, говорив ще Д.І. Ушинський. Індивідуальний стиль викладача включає його тон, манеру звертатися, відповідати, справедливість суджень, міміку, жести, а також здатність розуміти ситуацію, оцінювати її, орієнтуватися в ній, управляти нею. Усе це – важливі компоненти професійної культури викладача, які забезпечуються його особистими характеристиками та вміннями.

Від рівня загальної культури викладача багато в чому залежить рівень культури його студентів. Існують аспекти внутрішньої та зовнішньої культури, що безпосередньо стосуються педагогічної професії. До них належить ерудиція у сфері педагогічної теорії та суміжних з нею наук, наприклад, психології.

Студенти хочуть бачити свого викладача не тільки взірцем високого професіоналізму, але й справедливою, тактовною людиною. Основні характеристики педагогічного такту, такі як простота поведінки без фамільярності, щирість, довіра, рекомендації без нав'язливості, вимогливість без стримування самостійності, вміння вести бесіду без моралізування та повага до студента, незалежно від його успіхів у навчанні, обов'язково обертається відповідною повагою студентів до викладача, що є необхідною умовою їх успішної сумісної навчальної діяльності. Емоційний настрій у групі з таким ставленням забезпечує студентам усвідомлення своєї успішності та допомагає розкритися у мовленні. Адже, як зазначає І.А. Зимня, мовлення вже саме по собі є дуже глибоким інтимним процесом. При навчанні іноземним мовам творчість викладача як партнера, що скеровує мовленнєвий процес, виявляється не в авторитарному, а в підтримувальному управлінні цим процесом. Для цього викладач має бути яскравою особистістю, цікавим співрозмовником, що може спонукати студентів до мовленнєвих та немовленнєвих дій та до взаємодії. Адже навчальний процес з вивчення іноземної мови – це не просто спілкування, а навчання спілкуванню іноземною мовою.

Висновки. Узагальнюючи те, що було сказано вище, можна зробити такі висновки. Величезну роль в процесі формування гуманності студентів відіграє викладач, зокрема, викладач іноземних мов, який, перш за все, має розвивати високі моральні якості у своїх вихованців та будувати з ними гуманні відносини в процесі навчання. Проблема формування та розвитку гуманної особистості є домінуючою у вищій школі, а вирішальна роль викладача у формуванні гуманності особистості студента підтверджується практикою й досвідом. Гуманізація відносин викладача та студента є основою виховної функції викладання, результати якої студент буде здійснювати у різноманітних видах діяльності, у різних варіантах міжособистісних відносин. Щоб успішно вирішувати проблеми навчання іноземної мови в неможливому ВНЗ, потрібний творчий викладач високого рівня освіченості та культури. Власні позитивні емоції та настрої, зацікавленість та захопленість дисципліною, прагнення постійного вдосконалення та розширення знань, здійснення настанови А.С. Макаренка “якомога більше вимогливості до учня та якомога більше поваги до нього” мають дати позитивний результат.

Література

1. Бондаревская Е.В. Ценностные основания личностно-ориентированного воспитания / Е.В. Бондаревская // Педагогика. – 1995. – № 4. – С. 29.
2. Зимняя И.А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке : кн. для учителя / И.А. Зимняя. – М. : Просвещение, 1985. – 160 с.
3. Давыдов В.В. Многознание уму не научает [Электронный ресурс] / В.В. Давыдов. – 2005. – № 4. – С. 22. – Режим доступа: <http://www.voppsy.ru/authors25/DAVYDOVV.htm>.
4. Задачи и направления перестройки педагогической науки [Электронный ресурс] / А.В. Петровский, В.И. Слободчиков, Б.М. Бим-Бад, Ю.В. Громько. – 1989. – № 2. – С.14. – Режим доступа: <http://www.voppsy.ru/authors/PETROVAV.htm>.

ПОНОМАРЬОВ В.О.

ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТРЕНЕРА З АТЛЕТИЧНОЇ ГІМНАСТИКИ

Проблема показників сформованості професійно-педагогічної компетентності тренерів з атлетичної гімнастики виникає в практиці професійної діяльності фізкультурно-спортивних установ, як правило, в момент потреби об'єктивного визначення якості праці того чи іншого тренера.

Вирішувати означену проблему потрібно й в інших ситуаціях, наприклад, при відборі на роботу нового тренера, або професійній перепідготовці вже працюючого персоналу, де необхідно точно визначити вже існуючий рівень професійно-педагогічної компетентності, вказати причини недоліків та надати кваліфіковану допомогу в їх усуненні.

Мета статті – виділення показників професійно-педагогічної компетентності тренерів з атлетичної гімнастики.

Розпочинаючи до вирішення питання про визначення показників сформованості професійно-педагогічної компетентності тренерів з атлетичної гімнастики, ми відзначили, що в дослідженнях, в яких розглядаються питання діагностики професійно-важливих якостей (А.В. Батаршева, І.Ю. Алексеева, Є.В. Майорова [1] та ін.), автори як показники сформованості професійно-важливих якостей часто використовують шкали психодіагностичних методик. На нашу думку, на практиці